

Die Huwelik: Perspektiewe uit drie Skrifgedeeltes

Prof. P.J. Strauss

Synopsis

Marriage: Perspectives from three passages of the Bible

The author concentrates on Deuteronomy 22, the Song of Songs and Ephesians 5. At least three perspectives on aspects of marriage are shown: the ideal marriage gives us a clear indication of the relation between Christ and his church; staying together in marriage is not only based on that feeling of love and excitement: it is also based on the promise or the word given by a man and a wife when they marry, and a marriage should also be acknowledged by the community. The latter are guardians if the man or his wife transgresses the principles of marriage.

What is also clear from Deuteronomy is that sexual intercourse is limited to marriage only and that there is no room in marriage for a third person.

1. Skrifgebruik

Die gebruik van die Bybel vir prinsipiële perspektiewe op die huwelik verbaas nie. Onder gereformeerde Christene loop daar ’n breed aanvaarde opvatting dat die Bybel die heilige en onfeilbare Woord van God is. Verder ook dat die Bybel onfeilbaar is in sy oordra van God se Boodskap aan die mens en in die deurgee van breë kontoere vir die Christelike lewe (Heyns, 1992:79).

Dit beteken dat die Bybel ’n *tendensboek* is. Die gesag en betroubaarheid van die Bybel lê in sy “bedoeling”.¹ Dié bedoeling is om ’n “heldere en magtige” boodskap by die mens te kry. Dit is ’n Boodskap wat gemik is op God se lewensomvattende verlossing en vernuwung in Christus deur die Heilige Gees

1. Du Toit, 1970, pleit dat daar deeglik na die Skrif geluister en na sy bedoeling gevra word. Heyns voer aan (1992:101) dat die gesag van die Skrif in sy bedoeling lê en “onlosmaaklik” aan sy Boodskap verbonde is.

(Heyns, 1973:145-147). En hoewel dié proses verweef is met die historiese, kulturele en geografiese omstandighede (“*Sitz im Leben*”) van destyds, stuit dit ook op God se kosmiesomvattende wet wat die geskape werklikheid in sy verskeidenheid moontlik maak én bepaal. Daarom dat Skrifgedeeltes aspekte van hierdie wet impliseer of uitwys. Dat Skrifgedeeltes, sonder om alles uit te spel, dié wet van God veronderstel.²

Die oortuiging dat die Bybel nie ’n etiese en gedetailleerde handboek vir elke faset van die lewe is nie, moet teen hierdie agtergrond verstaan word. Heyns voer aan dat die Bybel nie alles oor alles sê nie, maar iets oor alles. Dat die Bybel die mens oproep om as nuwe mens “in Christus” met sy “hele hart” as die sentrum van sy totale bestaan, in diens van God te lewe (Heyns, 1992:101).

Daarom dat die nuwe lewe in Christus die hele lewe, waaronder ook die huwelik, omvat.³ Dat die nuwe lewe in Christus ’n gegewe, maar ook ’n opdrag – in alle omstandighede – is.⁴ Die drie Skrifgedeeltes wat in hierdie artikel aandag kry, bring duidelike perspektiewe op die huwelik na vore. Die klem in hierdie artikel val uitsluitlik op perspektiewe. Die eksegetiese proses funksioneer op die agtergrond en word nie stap vir stap aangetoon nie.

Die Bybel as ’n tendensboek is nie in ’n wetlose skepping of kulturele lugleegte gevorm nie. Soos dit mettertyd sal blyk, word die struktuur wat God in sy skeppingswet vir die huwelik gegee het, soms versluierd, soms meer openlik aangetoon.

2. Deuteronomium 22:13-30: inleidend

Die fokus is hier op seksuele verhoudinge of voorvalle tussen ’n man en ’n vrou voor of buite die huwelik. Dit vorm deel van God se “voorskrifte” of “bepalings” of “gebooie” (vgl. Deut. 6:1-3) vir ’n ordelike, wetsgehoorsame gemeenskap⁵ en so van hulle nuwe lewe van gehoorsaamheid

2 Psalm 72 sluit byvoorbeeld ’n gebed vir die koning van Israel in by sy troonsbestyging op God se eis (wet of norm) dat die staat (hier versimboliseer deur die koning) die reg najaag in sy regering. Psalm 148 praat van die natuur (en die mens, PJS) vir wie God ’n orde neergelê het “waarbuite hulle nie kan beweeg nie”.

3 Vgl. Efesiërs 4:17vv, Kolossense 3:18vv ensovoorts.

4 Roberts verwys in sy kommentaar op Efesiërs na “diverse vermanings” oor die nuwe lewe, 1983:136. Hierdie vermanings volg op God se verlossing tot die nuwe lewe. Die onderskeid is nie waterdig nie, daar is iets van beide aan altwee “kante”, maar kan moontlik tog by 4:17 gemaak word. Dus loop die gegewe verlossing van 1:1 tot 4:16 en die opdrag tot ’n nuwe lewe van 4:16 tot 6:24.

5 Vgl. die opskrif toegevoeg aan die gedeelte in die Nuwe Afrikaanse Bybelvertaling. Skrywers is dit eens dat hoofstukke 12 -26 as ’n versameling verbondsvoorskrifte gerig op diens aan Jahwe as die enigste Here (Von Rad, 1966:89) of besondere wette

aan God. ’n Gehoorsaamheid wat verbind word aan Deut. 6:4 waarin die koninkryke van Juda en Israel in dié “tweede wetboek” (of deuteronomium)⁶ tydens en ná die hervormings onder Koning Josia van Juda in 622 vC (Vriezen en Van der Woude, 1973:192)⁷, opgeroep word om die Here, “ons God” (’n verbondsuitdrukking, PJS) “die enigste Here”, te dien met “hart en siel en al jou krag”. ’n Oproep gegrond op die heilsfeit van Deut. 5:6 waarin Israel hoor dat “die Here hulle God” hulle uit Egipte, die plek van slawerny verlos het, van hulle gemaak het wat hulle is en gebring het waar hulle is. Dat hulle die Here as Verbondsgod⁸ wat Homself uit liefde en genade en nié vanweë enige voortreflikheid aan hulle kant nie, aan hulle verbind het, as antwoord óók met hart en siel moet liefhê en dien.

Die inleidende woorde van God se verbondswet “Ek is die Here jou God ...”⁹ gee die rede waarom die Here reg het op die onverdeelde trou van Israel. Waarom sy perspektiewe op die huwelik, soos sy verlossing uit Egipte, óók verlossend en bevrydend is. Hierdie rede word uit ’n ander hoek bevestig deur Deut. 7:7 en 8 wat God se keuse vir Israel grond op sy liefde en beloftes en nie op die wanopvatting dat Israel “groter was as die ander volke nie”. Wat Deuteronomium betref, was Israel “die kleinste van almal”.

Die doel van Deuteronomium as ’n boek wat in priestelike en profetiese kringe versorg is, is om Moses-toesprake van vroeër en profete-uitsprake uit die 8ste eeu voor Christus vir reformasie in die 7de eeu in Israel en Juda aan te wend.¹⁰ Om Israel met hart en siel, al hulle kragte en hulle hele lewe opnuut aan God en sy eer te bind (Ridderbos, 1963:6 -7; Vriezen en Van der Woude, 1973:192).

In Deuteronomium 22:13-30 word die volgende ongeoorloofde “betrekking” rondom die huwelik uitgewys.

2.1 Deuteronomium 22:13-30: ongeoorloofde betrekkinge

Verse 13-21 behandel die geval van ’n man wat met ’n vrou trou en na geslagsgemeenskap ’n afkeer aan haar ontwikkel en van haar ontslae wil

(Ridderbos, 1964:5) ’n eenheid vorm en deel is van poging om ou regsreëls van Israel vir die eie tyd te herinterpreteer en gereed te kry (Vriezen en Van der Woude, 1973:192; Van Zyl, 1975:214).

6 Die vertaling van ’n tweede wetboek word gekoppel aan Deut. 17:18-20, Ridderbos, 1963:5. Dit sou egter beter wees om daarvan as afskrifte of ’n heruitgawe van die “eerste” wet by Sinai, te praat. Van Zyl, 1975: 213-214.; Weiser, A 1961:126.

7 Vgl II Konings 22-23, Von Rad, 1966:27.

8 Vriezen en Van der Woude praat van Deuteronomium as “het Bondsboek”, 1973:192.

9 Vgl Deut 5:6vv.

10 Vgl Van Zyl se beredenering in hierdie verband, 1975:221 en die van Weiser, 1961:132.

raak. Die strategie wat hy gebruik is om haar “’n slegte naam” te probeer gee, ten einde vir homself ’n gangbare rede te kry om haar te los. Die slegte naam word koppel aan die bewering dat sy nie meer ’n maagd was toe sy met hom getroud is nie. As verweer moet haar ouers – as haar verdedigers (Von Rad, 1966:142) – die nagklere wat sy met hulle eerste seksuele gemeenskap aangehad het en as bewys van haar onskuld bebloed is met haar maagdelikheid¹¹, aan die oudstes van die stad wys. Hulle is die regters in die saak. Hou die man se bewerings water, moet sy gestenig word by die voordeur van haar pa se huis.¹² “*Sy moet sterf omdat sy ’n ongehoorde ding in Israel gedoen het deurdat sy met ’n man geslagsgemeenskap gehad het terwyl sy nog ongetroud was*” (Deut. 22:21, my kursivering, PJS) Is die man se bewerings vals en sy onskuldig, moet hy met ’n sweep geslaan en met elf honderd en veertig gram silwer beboet word. Die boetegeld kom haar pa toe, omdat die man haar as sy dogter en verantwoordelikheid ’n slegte naam in Israel laat kry het. Verder moet sy sy vrou bly. Die man mag haar nie skei nie.

Vers 22 het dit oor ’n man wat met ’n ander man se vrou gemeenskap het. Indien hulle betrap word, moet altwee doodgemaak word. Dit gaan immers, aldus Deuteronomium 22, oor “hierdie soort kwaad” wat in Israel uitgeroei word.

Verse 23 tot 27 handel oor die geval wanneer ’n man met die verloofde van ’n ander man seksuele gemeenskap het en sy ook toestem. Altwee moet by die stadspoort as die plek van regspraak deur die oudstes (Ridderbos, 1964:43), gestenig word. Indien die verloofde meisie haar egter verset en skreeu, moet net die man sterf. Sy verdien dit nie, omdat niemand haar in haar verset gehoor en gehelp het nie. In haar geval is dit soos wanneer “’n man iemand gryp en vermoor”. Sy word skynbaar as ’n *verkrachte* beskou, terwyl die *verlowing destyds met ’n belofte van trou of ’n huweliksluïting gelyk gestel is* (Ridderbos, 1964:44: telkens die outeur se kursivering, PJS). Hierdie geval word dus op dieselfde vlak geplaas as die een in vers 22.

Verse 28 en 29 raak seksuele gemeenskap tussen twee ongetroudes wat nie deur verlowing of huweliksluïting reeds aan iemand anders toegesê is of behoort nie. Hulle móét trou en hy moet haar pa vyfhonderd en sewentig

11 Arabiese bronne toon dat dit 'n gebruik in die Ooste was dat die ouers van die bruid hierdie kledingstuk na die eerste geslagsgemeenskap bewaar, Von Rad 1966:142.

12 Die plek van hierdie stening maak haar vaders se huis medeskuldig en verhoog die skande van haar daad naamlik “hoerery”, Ridderbos 1964:43.

gram silwer gee, omdat hy haar “onteer” het. Hulle mag nooit skei nie. Eksodus 22:17 gee aan die pa van die meisie die reg om te weier dat sy trou, omdat ontering die man skynbaar geen reg op die meisie gee nie.

Vers 30 verbied ’n seun om met sy pa se vrou te trou of met haar gemeenskap te hê. Skynbaar word die dood van die pa hier veronderstel. Elders (Gen. 35:22; Lev. 18:6vv) word so ’n verhouding of huwelik as bloedskanie beskou.

2.2 Deuteronomium 22:13-30: perspektiewe op die huwelik

In Israel met ’n strafregstelsel wat in sy straf nog die minder verdiepte “oog vir ’n oog”-benadering volg, word eerbied vir die huwelikstruktuur as instelling van God gehandhaaf. Die meer primitiewe aard van die stelsel lei egter daartoe dat die doodstraf op oortredings van die struktuurbeginsels van die huwelik toegepas word. Dit behels ’n straf wat in ’n moderne, ontwikkelde strafregstelsel wat op regsherstel ingestel is, ondenkbaar is.

Anders as wat moontlik verwag kan word, word die straf in Ou-Israel nie tot die *vrou as minderbevoorregte persoon* in die gemeenskap of as onderhorige van die man beperk nie. Laasgenoemde word ook gestraf: soms óók met steniging. Geslagsgemeenskap buite die huwelik is vanuit die hoek van die betrokke vrou én man beskou, in Israel onaanvaarbaar. Daarmee “onteer” hy haar. Dit is sonder onderskeid ook ’n “ongehoorde ding”, “slegte gedrag” en ’n “soort kwaad” wat jou ’n “slegte naam” besorg. Daar is geen aanduiding dat die man hierin meer “vryheid” – tot ongehoorsamheid – as die vrou het nie en dat dieselfde beskrywing van die daad nie ook op hom van toepassing is nie.¹³

’n Deurskou van Deuteronomium 22:13-30 skep die totaalindruk dat *geslagsgemeenskap tot die huwelik beperk* is. Selfs die liefdestoesegging by die verlowing kan nie hieraan verander nie. Immers: watter nut het die huwelik dan as jy deur verlowing of persoonlike liefdesverklarings in elke geval soos getroudes kan leef?

Deuteronomium 22 handhaaf die beginsel van *liefdestrou in die verlowing sowel as die huwelik*. Hiervolgens is ’n wettige huwelik en die liefdestoesegging of -belofte deur die verlowing *afsprake* wat in die

13 Teenoor J. Ridderbos wat tot die ongegronde gevolgtrekking kom dat die man vgl. Deuteronomium slegs egbreuk pleeg as hy hom aan die vrou of verloofde van sy naaste vergryp, 1964:42. Verse 28 en 29 toon aan dat geslagsgemeenskap met ’n meisie wat nie verloof is nie, haar onteer.

gemeenskapsorde erken en deur die howe (die leiers of oudstes) bereg kan word. Gebou op erkende regsbeginsels by 'n verlowing of 'n huwelik kan die gemeenskap of howe paartjies wat oortree, teen mekaar beskerm of tot orde roep.

“Móét-trou” is 'n noodwendige regsgevolg van geslagsgemeenskap (sonder dat die vrou swanger hóéf te wees!) omdat laasgenoemde alleen in die huwelik toegelaat word. Geslagsgemeenskap tussen een man en een vrou word beperk tot die huwelik of – by 'n oortreding hiervan – gekanaliseer na die huwelik. In beide hierdie gevalle is die huwelik 'n bron van emosionele en regsekuriteit vir die intiemste daad tussen 'n man en 'n vrou én vir die gevolge – fisiek, biologies en emosioneel – daarvan. Dit is 'n instelling wat deur die gemeenskap erken en beskerm word.

In Deuteronomium 22 is liefdestrou egter nie 'n vereiste wat slegs nagekom moet word op grond van 'n verklaarde liefdesgevoel nie. Dit is ook die erkende konsekwensie van 'n belofte wat by verlowing of huweliksluiting gemaak is. As norm geld hier: Jou woord is jou eer. Daarom die refrein: “*Hy mag nooit van haar skei nie*”¹⁴ (my kursivering, PJS). Die feit dat eppare trou by huweliksluiting belowe én daaraan gehou word, help hulle beskerm teen ontrouheid in hulle eie huweliksliefde. As niks anders hulle meer keer nie, kan hulle erewoord in hierdie konteks hulle van ontrou weerhou. Met die uitgangspunt: “Ek bly getrou aan my liefde deur ‘dik en dun’ omdat ek belowe het ...”

God rus sy kinders deur sy Woord en sy Gees toe vir die nuwe lewe in Christus en daarom ook vir huwelikstrou. Die feit dat *Hy nooit aan ons 'n opdrag gee waarvoor Hy ons nie eers toerus nie*, geld ook hier. Hy sal nie van ons verwag om nié eg te breek nie as Hy dit nie vir ons vooraf moontlik maak om nié eg te breek nie.

Omdat Deuteronomium 22:13-30 oor seksuele wandade handel, word al die kante van owerspel en egbreuk nie belig nie. Dit is egter duidelik dat geslagsgemeenskap met die eggenoot of verloofde van 'n ander – met of sonder die toestemming van dié een – swaarder gestraf word as die vrywillige “oor-die-tou-trap” van 'n ongebonde man en 'n ongebonde vrou. Beide die man en die vrou in eersvermelde geval moet na egbreuk gestenig word (Ridderbos, 1964: 42 stel dit pront dat die doodstraf op egbreuk volg).

As 'n man en 'n “loslopende” meisie – ook met haar toestemming – gemeenskap het, gryp hy onwettig vooruit na die huwelik. Hy skuld haar

14 Vgl. vers 19, 29.

pa 'n boete omdat hy haar onteer en hy moet met haar trou. As 'n hy of 'n sy egter seksueel verkeer met die getroude of verloofde van 'n ander, word hulle gestenig. As 'n sy voorhuwelikse geslagsgemeenskap met iemand gehad het, maar eventueel met 'n ander een trou, word sy ook gestenig. In Ou-Israel was dit 'n ongehoorde daad.

2.3 Deuteronomium 22:13-30: die vrou se regte

Interessant genoeg gee Deuteronomium 22 ook aan die benadeelde vrou – in terme van huwelikswetgewing – sekere regte. In sy geheel word sy en die man in terme van straf of vergelding gebind aan die herstel of instandhouding van die huwelikstruktuur. Ridderbos (1964:42) wys daarop dat man en vrou voor die destydse huwelikswet nie in alle opsigte gelyk was nie, omdat hy meer as een vrou kon hê, maar sy tot een man beperk is. Die oorwig van die inisiatief vir seksuele oortredings lê egter duidelik by die man omdat die vrou vanweë haar minderwaardige posisie in die samelewing eenvoudig nie in dieselfde “bevoorregte nie-bevoorregte” posisie was nie!

'n Man wat sy nuwe vrou vals van voorhuwelikse geslagsgemeenskap met iemand anders beskuldig, moet met 'n sweep geslaan en beboet word. Sy leuen is nie 'n oortreding van dieselfde graad as voorhuwelikse seks of seksuele owerspel nie. Op haar beurt word sy van alle blaam vrygestel en haar goeie naam beskerm, mán sy moet sonder keuse sy vrou bly. Blykbaar omdat sy met hom getroud is en hierdie soort probleem nie 'n huwelik ongeldig maak of noodwendig vernietig nie. Net so moet die “verkragte” meisie wat haar verset het, ongestraf bly, omdat sy “niks gedoen het wat die dood verdien nie”. In altwee gevalle is geregtigheid na aanleiding van onskuld, op die vrou van toepassing.

'n Nie-verloofde meisie wat toestem tot geslagsgemeenskap met 'n man van dieselfde status, kan regtens daarop aanspraak maak dat hy die skuld vir haar ontering, soos dit hier genoem word, by haar pa betaal en met haar trou. Die feit dat sy en hy niemand anders benadeel nie, dien tot haar voordeel. Maar, hulle geslagsgemeenskap beteken ook dat albei vooruit en onwettig gryp na 'n huwelik wat nog nie bestaan of op 'n gemeenskaps-erkende wyse gesluit is nie. Daarom móét hulle trou en hulle situasie na “normaal” herstel word.

Opgesom trek Deuteronomium drie groot kontoere vir die huwelik in eietydse terme en omstandighede:

(1) Die eerste is dat geslagsgemeenskap tot die huwelik beperk, en as 'n natuurlike uitvloeisel daarvan beskou, word. Die huwelik bied nie net

regsekuriteit vir hierdie daad nie, maar ook vir die versorging van die kinders wat hierdeur verwek kan word.

(2) Die tweede is dat huwelikstrou ook gekoppel word aan 'n trou bly aan die woord of belofte wat die egpaar by huweliksluiting gegee of – in die geval van die vrou – ten minste geïmpliseer het. Hierdie trou kan hulle help om 'n gebarste huwelik in moeilike en verdorwe tye te herstel en te laat slaag.

(3) Die derde is dat 'n verlowing of huweliksluiting tussen 'n man en 'n vrou 'n simboliese kennisgewing vir derdes na buite opsit: “Hande af!” Iets soos 'n eiendomsreg wat 'n soortgelyke reg van derdes uitsluit, kan hierin gelees word. Maar, ter wille van die moontlikheid van sonde van die egpaar teen hulle eie huweliksliefde, word die verlowing en sluiting van die huwelik deur die reg van die samelewing as “derde” erken. Hierdie reg kan dit teen onreg of “kwaad” help beskerm.

3. Die boek Hooglied: inleidend

Die naam van hierdie Bybelboek kan na Hooglied 1:1 teruggevoer word. Hier gaan dit oor die “lied der liedere” of Salomo se “mooiste lied”. Die Afrikaanse “Hooglied” kom van die *Nederlandse Statevertaling* wat die Duitse “*Hoheslied*” wat ook deur Martin Luther gebruik is, in Nederlands vertaal het (Du Toit, 1982:5).

Hooglied is 'n versameling liefdes- en bruilofsliedere wat deur gemeenskaplike temas en assosiasie aan mekaar verbind is (Brenner, 1989:18; Aalders, 1952:9) en moontlik tydens die Joodse bruilof van 7 dae gesing is. Liedere wat tot vermaak van die jonges en tot eer van die bruidegom en bruid opgedis is. Hierdie standpunt word deur 'n Siriese gebruik om die bruidegom en bruid as koning en koningin te vereer, ondersteun (Aalders, 1952:9).

Ander beskou Hooglied egter as 'n allegorie wat oor Christus as bruidegom en sy kerk as bruid handel. Veral Joods-Rabbynse (in die eerste eeue na Christus) en vroeë Christelike verklaarders was hierdie standpunt toegedaan. Geen teksgetuienis ondersteun egter die teorie nie (Aalders, 1952:10).

Nog ander oordeel dat ons hier met 'n historiese drama te make het. Die een groep sien twee hooffigure in die boek: die koning en 'n plattelandse meisie wat met mekaar trou. Die ander groep sien drie hooffigure: die koning, die meisie en 'n herder. Beide groepe identifiseer 'n verhaal in sy historiese verloop rondom hierdie figure. In die proses wys hulle op die dialoog wat daarin voorkom. Daar kan egter nie 'n chronologiese verloop van handeling in Hooglied aangetoon word nie, tensy die onderdele willekeurige gerangskik word (Du Toit, 1982:6-7).

Die eindredaktor bied Hooglied as 'n versameling romantiese liefdesliedere of -gedigte aan, wat beslis sekere eenheidstendense skets. Daarin besing hy die skoonheid van die liefde, maar wys deur die herhalende refrein in 2:7, 3:5 en 8:4 ook op die krag van die liefde. Dit is 'n soort liefde waarvoor die tyd ryf moet wees en wat van beide die man en die vrou moet kom. Hooglied is 'n liefdesbundel wat met respek vir romantiese liefde, terselfdertyd ook eerlik, warm en opgetoë voorkom (Vriezen en Van der Woude, 1973:285).

Hooglied is 'n versameling gedigte of liedere wat verskillende kunshulpmiddels gebruik. Daar is die liriese ontboeseminge van die bruid en die bruidegom; 'n idilliese beskrywing van die bruilofstoet (3:6-11), die drome van die bruid (3:1-4, 5:2-7), die beurtsang van die bruid en die dogters van Jerusalem (5:8-6:3) en die bekendstelling van 'n kring bewonderende toeskouers (6:1; Aalders, 1952:13). In die gang van die saamgestelde lied word verskillende perspektiewe op die huwelik of romantiese liefde duidelik.

3.1 Hooglied: perspektiewe op die huwelik

Wat voorop staan is dat die egte weergawe van romantiese liefde 'n *saak van die hart* of die *verbondenheid aan mekaar van die volle mens* of persoonlikheid is. Dit gaan oor 'n liefhê na siel en liggaam. 'n Omgee wat die volle menswees van die ander een en daarom ook van sy of haar liggaam of uiterlike voorkoms, insluit. In 4:9 kondig die bruidegom aan dat sy bruid sy hart gesteel het “met een kyk van jou oë, met een skakel in die ketting om jou hals” (Aalders, 1952:81). Sy antwoord later met woorde wat haar totale oorgawe aan hulle liefde, 'n oorgawe met hart en siel, blootlê. In 8:6 en 7 sê sy dat die liefde sterker is as die dood en hartstog magtiger as die doderyk. Strome water kan dit nie blus nie en iemand wat met al die rykdom in sy huis daarvoor wil betaal, sal uitgelag word.

Hulle is *vir mekaar mooi: van “binne” en “buite”*. Sy is vir hom ongekwalifiseerd mooi, die mooiste van die vroue (1:8, 15). Soos 'n Ielie tussen die dorings is sy vir hom tussen die meisies (2:2). Hy is vir haar ook mooi, hierdie “man wat ek liefhet”. Omdat sy hom liefhet, is hy baie aantreklik (1:16). Hulle geniet mekaar se man- en vrouwees en mekaar se geselskap. Hulle is met hart en siel aan mekaar oorgegee en onafskeidbaar. Daarvan word die seëlringe wat hy dra, mettertyd 'n bepaalde simbool (8:6).¹⁵

15 Aalders wys daarop dat die seëlring destyds die kosbaarste persoonlike besit van die man was en dat die bruid met hierdie woorde begeer om sy persoonlike besit en onafskeidbaar aan hom verbonde te wees, 1952:137.

Terwyl die lied van die liedere ook verwys na Koning Salomo en al sy vroue en byvroue, staan dit vir die outeur vas dat die egte romantiese liefde net *een man en een vrou op 'n slag* kan insluit. Daarom het sy bruid en beminde sy hart gesteel en is haar liefkosings beter as wyn en ruik haar parfuum lekkerder as al die lekkerruik kruie (4:9-11). Te midde van al die koninginne en byvroue van die koning is sy “enig” en haar ma se oogappel (Aalders 1952:109). Hierdie vroue en die jongmeisies besing haar lof (6:8 en 9).

Juis omdat die man en die vrou mekaar hartstogtelik en gevoelvol liefhet, bewonder hulle mekaar, verlekker hulle hulle in hulle saamwees en *plaas hulle mekaar op 'n troontjie*. Daarom is sy vir hom so mooi en bekoorlik met soveel wat geniet kan word (7:6). Op sy beurt vergelyk hy dele van haar uiterlike voorkoms met beelde uit die skone natuur – juwele, ivoor, rooi wol, trosse druiwe, takbokklammers – en is hy daarvan oortuig dat sy met kunstenaarshande gemaak is (7:1-9; Aalders, 1952:123-124).

Hooglied as lied op die liefde toon dat hierdie liefde 'n eie aard het wat nie met 'n stuk logiese denke verwar moet word nie en ook nie die gevolg van 'n fyn uitgewerkte plan – deur die verstand – kan wees nie. Dit gaan om hartstog, gevoel, ekstase en, dieper gesien, 'n stabiele romantiese liefde wat jy nie met enkele woorde in 'n definisie of omskrywing kan vasvat nie. Wat Hooglied betref (Du Toit, 1982:10) word die volgende gestel:

- Die *seksuele is 'n gawe van God*, wat soos enige ander saak in God se skepping of koninkryk reg of verkeerd aangewend kan word. Hooglied as 'n loflied op die liefde hou hom egter nie besig met die wanpraktyke of anti-normatiewe aspekte nie, maar met die positiewe genot en normatiewe waarde daarvan vir die mens. In 'n breër Skrifkonteks beskou is die belewenis van hierdie soort liefde op die Hoogliedmanier niks minder nie as 'n genadegawe.
- Dit gaan *geensins oor seksuele persversiteite of oordadigheid* nie. Intendeel, die seksuele funksioneer hier waar hy hoort: gelei deur romantiese liefde wat op die totale menswees en geluk van die ander een ingestel is. Hooglied stel seksuele losbandigheid by implikasie aan die kaak, omdat dit sleg afsteek teen die egte liefde wat hierin besing word.
- *Namaaksels van die liefde word ontmasker* deur die egte liefde waarvan Hooglied vol is. Die liefde van Hooglied staan teenoor kunsmatige en onopregte liefde. Die Hoogliedliefde word gekenmerk deur 'n “eksklusiewe” karakter. Dit gaan om die *eie beminde van een man en een vrou*. Hierdie gedagte word deur die *temaverse* van die boek gedra: “My beminde is myne en ek is syne!” (2:16, 6:3).

- Die egte romantiese liefde het 'n *blywende karakter*. Die lied gee nie die indruk dat die liefde wat hy besing tydelik of verbygaande van aard is nie. Dit het “alleen sin” in “onverbreekbare band tussen een man en een vrou”. Daarom is die huwelik tussen een man en een vrou eventueel die veilige ruimte waarbinne hierdie band gekoester kan word (Du Toit, 1982:10).
- Die egte romantiese liefde gaan met groot *erns* en geestelike *krag* gepaard. Sy gloed is 'n gloed van vuur, 'n vlam van die Here en magtiger as die doderyk (8:6 en 7).

Waar Deuteronomium 22 op regsreëls en ongeoorloofde betrekkinge rakende die huwelik en seksuele verhoudinge in Ou-Israel konsenteer, sing Hooglied oor die gawe van egte romantiese liefde. In hierdie opsig staan die twee gedeeltes aanvullend tot mekaar en nie teenoor mekaar nie. Beide impliseer die normatiewe struktuur van romantiese liefde én die huwelik in God se kosmiese wet as die norm waaraan so 'n verhouding moet voldoen. Die aanduiding is dus dat die Ou Testament op hierdie punt die oortuiging dat die Bybel 'n tendensboek is, bevestig.

Die gedeelte in die Nuwe Testament wat aandag kry, is Efesiërs 5:22-33.

4. Efesiërs 5:22-33: inleidend

Efesiërs 5:22-33 vorm deel van die paranetiese of opdraggedeelte tot 'n nuwe lewenstyl wat ongeveer by 4:17 begin en deurloop tot by 6:24 (Grosheide, 1960:70; Bruce, 1977:90).

Volgens Efesiërs vorm 'n Christelike of Christus-georiënteerde huwelik deel van die nuwe lewe in Christus of van “julle lewenswandel in ooreenstemming ... met die roeping wat julle van God ontvang het” (4:1). Dit is die vrug van 'n “verstandige” lewe waarin mense na die wil van God vra (5:17) en Geesvervuld is (5:18). Die skrywer pas die verhouding tussen 'n man en sy vrou toe op die verhouding tussen Christus en sy kerk, en omgekeerd (5:31-33). Sy oproep aan die getroude vroue en mans in die gemeente (5: 22,25) vorm deel van die “huistafels” wat die kinders en die slawe insluit (6:1-9; Grosheide, 1960:85; Van Roon, 1976: 138,139; Stott, 1989:214).

Soos Hooglied behandel Efesiërs nie alle moontlike vrae wat moderne mense oor die huwelik kan vra nie. Dit konsentreer op 'n vergelyking van die huwelik met die verhouding tussen Christus as die bruidegom en sy kerk as bruid. In die proses word daar kontoere vir die rol van beide die man en die vrou in die huwelik blootgelê.

In die Efesiërbrief gee die skrywer aan sy lesers in hulle omstandighede 'n samevatting van die Christelike lewe.¹⁶ Hy begin by die heilsfeit dat die gelowiges uitverkies is om te kan glo, dat dit deel vorm van 'n proses waarin hulle uit genade gered is en dat hulle dus nuwe mense in Christus is wat met sy verlossing die skeidsmuur tussen Jood en nie-Jood afgebreek het, sodat die verlostes of kerk een kan wees. Hierdie uiteensetting word gevolg deur die paranetiese gedeelte oor 'n nuwe lewenstyl.

4.1 Efesiërs 5:22-33: perspektiewe op die huwelik

In verse 22-24 word die vrou vermaan om “in alles” aan hulle mans onderdanig te wees. Dit moet so wees omdat hulle aan die Here onderdanig is en die man hoof van die vrou is soos Christus die Hoof van die gemeente is. Die vergelyking word uitgebrei met die stelling dat Christus ook die Verlosser van sy liggaam, die kerk is. 'n Stelling waarsonder die kwessie van sy hoofskap nie behoorlik verstaan word nie (Guthrie, 1976:519). Hy is die soort Hoof wat liefhet en versorg.¹⁷ Sy hoofskap waarborg 'n nuwe en ewige lewe. Sonder sy hoofskap is sinvolle lewe onmoontlik, sodat dit tot die beswil van sy ondergeskiktes is. Terselfdertyd begrens hierdie stelling die man in sy hoofskap, sodat dit ook tot beswil van die vrou kan wees (Van Roon, 1976:141).

Verse 25-30 beklemtoon die man se liefdesplig teenoor sy vrou. Sy hoofskap is nie 'n baasspelerige, selfgesentreerde saak nie.

Die manne moet hulle vroue liefhê soos Christus as Hoof die kerk liefgehad en sy lewe daarvoor afgelê het. Dit is 'n selfopofferende liefde wat op die welsyn van die ander een ingestel is. Dit is so vanselfspekend dat die man as hoof sy vrou se “liefdeshoof” moet wees, dat hy haar moet liefhê soos sy eie liggaam. 'n Liefde wat – soos in die geval van die eie liggaam – voed en versorg. Sy hoofskap word dus deur Christus se voorbeeld en deur die liefde begrens (Grosheide, 1960:87vv; Stott, 1989:227vv).

Hierdie waarneming is 'n teer saak vir dié wat in die hoofskap van die man 'n fisiese en onderdrukkende houding inlees. Terselfdertyd loënstraf die vergelyking met Christus en die konteks van ouers se gesag oor hulle kinders die moderne argument dat die hoofskap van die man oor die vrou

16 Vir die argument dat die Efesiërbrief 'n algemene inleiding op of testament van Paulus se teologie is, Guthrie 1976:512.

17 Vgl. verse 29 en 30 se “voed en versorg” as interne teksgetuienis wat hiermee saamhang.

kultureel- en tydsbepaald is (Stott, 1989:221vv). Christus bly immers Hoof van sy kerk en ouers behou gesag oor hulle kinders. Moontlik dui vers 31 met sy opmerking dat die man sy vader en moeder sal verlaat en saam met sy vrou sal lewe, op die blywende aard van laasgenoemde se verhouding. Paulus pas dit toe op Christus en sy kerk by wie daar ook van 'n blywende verhouding sprake is (Roberts, 1983:164)

Die kern van die betoog in verse 22-33 word waarskynlik in die tweede deel van vers 33 verwoord: “Elkeen moet sy vrou liefhê soos hy homself liefhet, en 'n vrou moet aan haar man eerbied betoon”. Weer – soos by Deuteronomium 2 en Hooglied - het ons te make met 'n verhouding van liefde en trou wat beide tot voordeel strek en op mekaar rig. 'n Aanduiding wat op die kern van die struktuur van die huwelik in God se kosmiese wet stuit, en dit in eie omstandighede tot gelding bring. Die metafoor van 'n huwelik wat op talle plekke in die Ou en Nuwe Testament vir die verhouding tussen God en sy volk of Christus en sy kerk gebruik word, word so 'n handige verwysing om God se sorg vir sy kerkvolk uit te druk.

5. Slot

Die Bybel is óók gerig op die nuwe lewe van die gelowiges in Christus en daarom ook op die mens se gehoorsaamheid aan God se norme vir die huwelik. Verlossing in die Skrif en die gereformeerde belydenisse is integraal, radikaal en totaal of lewensomvattend. Dit gaan immers oor 'n vernuwing wat die wortel van die mens se bestaan raak en hom of haar lewensomvattend in 'n rigting stuur.

Bibliografie

- AALDERS, G. Ch 1952. *Het Hooglied*. Kampen: Kok.
BRENNER, A. 1989. *The song of songs*. Sheffield: SAP.
BRUCE, F.F. 1977. *The epistle to the Ephesians*. London: Pickering en Inglis.
DU TOIT, A.B. 1970. Die eksegeese van die Sinoptiese Evangelies. In: Jonker, W.D. (en ander redakteurs). *Hermeneutica*. Pretoria; NG Kerkboekhandel, 65-101.
DU TOIT, D. 1982. *Liefde beter as wyn*. Wellington: Bybelkor.
GROSHEIDE, F.W. 1960. *De brief van Paulus aan de Efesiërs*. Kampen: Kok.
GUTHRIE, D. 1976. *New Testament - Introduction*. Leicester: Inter-Varsity.
HEYNS, J.A. 1973. *Brug tussen God en mens*. Kaapstad: NG Kerk-Uitgewers.
HEYNS, J.A. 1992. *Inleiding tot die Dogmatiek*. Halfway House: NG Kerkboekhandel 1988.
KOCK, P. de B. 1970. *Christelike Wysbegeerte - Inleiding*. Bloemfontein: Sacum.
RIDDERBOS, J. 1963. *Deuteronomium I*. Kampen: Kok.
RIDDERBOS, J. 1964. *Deuteronomium II*. Kampen: Kok.
ROBERTS, J. 1983. *Die brief aan die Efesiërs*. Kaapstad: NG Kerk-Uitgewers.
STOTT, J.W.R. 1989. *The message of Ephesians*. Leicester: Inter-Varsity.
VAN ROON, A. 1976. *De brief van Paulus aan de Efesiërs*. Nijkerk: Callenbach.

VAN ZYL, A.H. 1975. *Gods Woord in mensetaal*. Durban: Butterworths.

VON RAD, G. 1966. *Deuteronomy*. London: SCM.

VRIEZEN, ThC & VAN DER WOUDE, A.S. 1973. *Literatuur van oud-Israel*. Wassenaar: Servire.

WEISER, A. 1961. *Introduction to the Old Testament*. London: Darton.